

„Korszerű” öncsonkítást? Megjegyzések Ambrus Zoltán szakmai nézeteihez

Döbbsenten olvastam a 3K-ban (1996. júniusi szám) Ambrus Zoltán megyei igazgató kollégám előadását az ő dilemmáiról, amelyek a „változás”, a „stabilitás” és a „túlélés” körül forognak. Először azt hittem, hogy (rossz) tréfának szánja legelső mondatát, amely így hangzik: (1.) „A magyar könyvtárügy soha nem volt ilyen kedvező helyzetben, mint most.” E kétségkívül frappáns és kétségkívül figyelemre méltó megállapítás argumentális apparátusa azonban fölöttébb ingatag. Többek között azt tartalmazza, hogy (1/b. pont) „Nem kell direkt módon szolgálnia egy politikai rendszer”; továbbá megtudhatjuk (1/f. pont), hogy technológiailag nem vagyunk elmaradva „a nyugat-európai átlagtól”; valamint arról is értesülhetünk ebből a sajátos bizonyítási eljárásból, hogy (1/h.) „Jó a társadalmi elfogadottságunk: – politikusok, mértékadó személyiségek (Konrád György, Petrovics Emil), – [és] használóink” részéről. Bevallom: ezen a ponton fölengedett dermedtségem: hát ha maga a nagy Konrád György is meg van velünk elégedve, elismeri a szakma teljesítményét, akkor hát tényleg „soha nem volt ilyen kedvező helyzetben...” stb.

No, de félre az iróniával, lássuk csak a dolgok velejét!

(1.) Én a hetvenes évek második felében (éppen húsz éve) is könyvtáros voltam, méghozzá ugyanebben a könyvtárban, mint most. Így tehát tudom (mert benne éltem): nem igaz, hogy a könyvtáraknak direkt módon kellett szolgálniuk a fennálló „politikai rendszert”. Persze, hogy működött – házon belül is – a pártalapszervezet (nélkülem), meg a magyar–szovjet baráti társaság (nélkülem), s *ideológiailag* persze, hogy a marxizmus-leninizmus korszakát éltük. (Én is.) De *szakmailag*? Éppen ellenkezően azzal, amit Ambrus Zoltán mond, a hatvanas és a hetvenes években igen komoly szakmai fejlődésen ment át a magyar könyvtárügy. (Ennek ezeregy bizonyítéka van, most hadd ne soroljam őket.) És hát a saját vermébe esik bele az előadó két oldallal később – 36. 1. –, amidőn azt állítja, hogy a könyvtárügy *fejlődése* – mégiscsak? – nem a „központi” akaratból történt, annak idején, hanem „személyiségek és könyvtáros közösségek harca volt mindig”. Hát akkor most a politikát szolgálták a könyvtárosok (méghozzá „direkt módon”) avagy a könyvtárügyet?

(1/f.) Értelmezhetetlen az összehasonlítás a technológiai fejlődés terén a nyugat-európai átlaggal. Kit, mit; kivel, mivel hasonlít Ambrus Zoltán? Hol vannak a bizonyítékai? Mi az, hogy átlag? stb.

(1/h.) Ami pedig a „jó” társadalmi elfogadottságunkat illeti; üsse csak fel tisztelt kollégám a *Magyar Nemzet* 1996. augusztus 26-i számát: láthatja, hogy a közalkalmazottak „megbecsültségi” listáján a könyvtárosok az *utolsó helyen* tanyáznak! Hát akkor? (Tudniillik könyvtárügy, ugye, nem létezik könyvtárosok nélkül.)

Pedig érteni vélem én Ambrus Zoltán elszánt, állandóan *csak előre* ösztökélő szakmai buzgalmát. Sőt mi több: őszintén becsülöm is ezért. Ámde bármilyen nemesen nagy cél sem szentesíthet akármilyen – különösen nem körültekintés nélkül használt – eszközt, eszközöket.

Márpedig esetünkben – akarva-akaratlan – beláthatatlan elvi következményű *sugallatról* van szó. Hiszen – például – a pusztán csak *túlélni* akaró könyvtárost (akinek – vagy amely intézménynek –, tegyük fel, talán még a túléléshez szükséges *anyagi* eszközei sincsenek meg) Ambrus Zoltán pusztán csak „nosztalgizáló” „retrográd” [sic!] elemnek minősíti, sőt mi több, szerinte ez az elem az „aki miatt nincs fejlődés”. Tehát: a fenntartó mulasztásaiért is a könyvtároson kell elverni a port! Látnivaló, hogy a fogalmak és az ítéletek ebben a – fenyegető ízű – fejtegetésben is összekeverednek. (Nem is beszélve a sarkított fogalmazásról.) Gondoljunk csak bele: hány és hány könyvtár küszködik ebben az országban pusztán csak azért, hogy megmaradjon. De nem azért nincs jövőképük, perspektívájuk, mivel ezek a könyvtáros *kollégák* nosztalgizáló retrográdok volnának. Hanem azért, mert még szegényebbek, mint a templom egere. Inkább tisztelni illenék őket, semmint nyilvánosan megszégyeníteni.

Számomra nagyon szomorú – és ismét csak zavarba ejtő – az is, ahogyan Ambrus Zoltán a szakmai *szolidaritást* értelmezi. Szerinte ugyanis a szakmai szolidaritás nem jelentheti például „a gyengék felkarolását”. Továbbá ő „állítja” [sic!], hogy „dupla költségvetési támogatással sem lehetne önmagában (?) jobb könyvtári szolgálatot létrehozni”... (37. 1.) Ezen a ponton már-már tátva marad a szám a csodálkozástól, de még nincs vége a leckéztetésnek. Egy másik könyvtáros konferencián elhangzott Ambrus Zoltán-szentencia ekként jelent meg a *Népszabadság* augusztus 12-i számában: „arról, hogy nem jut elég pénz az állomány fejlesztésére, csak a könyvtárak vezetése tehet. Szemléleti kérdés, mire fordítanak pénzt, és a helyi önkormányzattal folytatott viták után dől el, hogy mekkora keretből gazdálkodhat az intézmény.”

Kimondom: aki könyvtárvezetőként – az egész országra, valamennyi könyvtárára vonatkozóan, mert hiszen itt erről van szó – ilyet mer állítani, az nem a könyvtárak érdekeit szolgálja. Nagyon remélem, hogy az újságíró rosszul értelmezte Ambrus Zoltán előadói szavait. (Bár helyreigazítással én nem találkoztam az újságban.)

Úgy látszik, nem elég a könyvtáros szakmának a közvélemény szerinti végletes leértékelődése (amely persze már évtizedek óta tart); most még egy igazgató kolléga is – még hozzá ország-világ előtt – megrugdos bennünket. Ambrus Zoltán ugyanis azt a hamis képet dobja be a köztudatba, hogy a fenntartók igenis biztosítják a *megfelelő* anyagiakat, csupán ezek a hozzá nem értő igazgatók nem tudnak számolni, tervezni, kalkulálni. Hát ez mégiscsak több a soknál! Nem is szólva arról, hogy mit gondolnak majd ezek után az önkormányzatok vezetői, pénzügyi szakemberei a könyvtáraikra szánt forintok valójában elégtelen voltáról; valamint könyvtáraik – nyilván szellemileg nem tökéletes – vezetőiről; *hiszen* egy vezető könyvtáros „állítja” mindezeket az ország legolvasottabb napilapjában.

Hát az efféle oldalvágás vajon beletartozik a szakmai szolidaritás eszköztárába? Ez a szemlélet legyen az ösztönzés az „erős”, „egységes” és „nagyon követ-

kezetes” szakmai érdekképviseleti szervezetek mint „a változtatás élharcosai” (ld. 37.1.) számára? Vagy netán valamilyen titokzatos üzenet is megfogalmazódik itt a könyvtárigazgatóknak címezve? De mi? És kinek a részéről? És miért?

Föl nem foghatom.

Inkább elfogadtam, sőt mi több: *elvártam volna* a szakmai szolidaritás megnyilvánulásaként, ha (a még felszisszenést se hallató általános belenyugvás helyett) hathatós intervenció indult volna a nyilvánvalóan szöszegő minisztériummal szemben a nagy dérrrel-dúrral beharangozott „közkönyvtárak éve” akcióso-rozat szemrebbenés nélküli eltörlése miatt.

Mert az én számomra mint továbbra is gyermeteg módon értéktisztelő és értéket létrehozni akaró *polgár és könyvtáros* számára még manapság is valami e-félét jelent a szakmai és emberi szolidaritás.

Monostori Imre

Párhuzamos dimenziók

*(Néhány csendes megjegyzés
Csabay Károly válaszaihoz)*

Teljesen laikus lévén mind a newtoni, mind a kvantumfizika területén, nem tudok mit kezdeni az n-dimenziós tér kérdésével, s az abban – bizonyos hipotézisek szerint – párhuzamosan létező világegyetemekkel. Viszont mostanában gyakran támad olyan szubjektív érzetem, mintha az einsteini téridőből az utóbbi dimenzió szakmánkban eltérő síkokon folyna.

Érzem ezt leginkább olyankor, amikor valaki ott „fent” (többnyire a fővárosban, olykor országos intézményben) megnyilatkozik, és mi itt „lent” (megyei jogú városi, kisebb városi, nagyközségi, kisközségi – a kör tetszés szerint bővíthető – közművelődési könyvtárakban) hallgatjuk, olvassuk. Az időeltolódás a közlő-be-fogadó páros tagjai között 10-15-20 év is lehet, kinek-kinek megélése szerint.

S ha már az érzeteknél tartunk: egyre gyakrabban érzem úgy, mintha szakmánk élesen kettészakadóban volna, úgy mint informatikusokra és könyvtárosokra. Az előbbiek számára a „nagykapacitású adathordozókon forgalomba hozott adatbázisok igénybe vételével” vagy „csak számítógépes hálózati kapacitásokkal” megvalósítható teljes kitekintés jelenti az üdvösséget és a könyvtár elsődleges funkcióját, s emellé a primer dokumentumszolgáltatás már nem is szükséges. (Az utóbbi meg – rosszabbik esetben – féltő tyúkanyóként babusgatja könyveit, leg-szívesebben ki sem kölcsönözné őket.)

Isten ments, hogy vitassam a könyvtári információszolgáltatás prioritását, pláne meg az információhoz való szabad hozzáférés demokratizmusának szükségességét. Csak éppen valami aprócska, alattomos félelem kezd feltámadni bennem: és hova lesznek az egyéb funkciók, a Papp István által olyan szépen néven nevezett esztétikai és rekreációs?

Hogy is mondja Ernst Schumacher, az „ökológiai és humán szemléletű közgazdaságtan bibliájává vált” munkájában? „Mit mulasztok el mint emberi lény, ha sohasem hallottam a termodinamika második törvényéről? A válasz: semmit. És mit mulasztok el, ha nem ismerem Shakespeare-t? Hacsak a tudásomat nem merítettem más forrásból, egészen egyszerűen az életemet. Mondjuk azt a gyermekeinknek, hogy az egyik dolog ugyanolyan jó, mint a másik – emitt egy kis fizikai ismeret, amott egy kis irodalmi ismeret? Ha így cselekszünk, az atyák bűnei megbüntettetnek a fiakban harmad- és negyedíziglen, minthogy rendesen annyi idő szükséges ahhoz, hogy egy születő elme elérje a teljes érettségét, amikor is betölti egy új nemzedék elméjét, s az már *általa* gondolkodik.” (Schumacher, E.F.: A kicsi szép. Közgazd. és Jogi K., Bp. 1991. 87–88.p.)

Csabay Károlynak bizonyára nem célja, hogy egyes rétegeket megfosszon a tudásnak ama bizonyos forrásától, de – nem tehetek róla – „az olvasóknak megfelelő fűtést, világítást, infrastruktúrát biztosítani *katalógushasználati tevékenységükhöz*” (saját kiemelésem) megfogalmazás bennem háborzongató orwelli képzeteket kelt, az 1984-ét (bár inkább a Terry Gilliam-féle filmváltozat képsorait vizionálom rá, mert abban legalább nem a szürke a domináns szín).

Elképzelem Ilonka nénit, Elemér bácsit vagy Józsikát, Katikát (általános iskola alsó tagozat), amint a kistelepülés – nem is tudom, minek nevezzem a helységet, mert könyv már nincsen benne, a teleház meg még nem épült meg –, szóval a település azon helyiségében ülnek, ahol a teljes körű dokumentumtermésből tájékozódhatnak, mondjuk, OPAC-okból. Miután tájékozódtak, választásukat átnyújtják az addigra rohamosan citoyen-szemléletűre átváltozott önkormányzat (mert közben EU-tagok lettünk és itt van már a Kánaán) által direkt e célból tartott és fizetett könyvtárosnak (egyáltalán könyvtárosnak kell nevezni ezt az információigényt közvetítő személyt?), majd türelmesen kivárják a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolításához szükséges röpke néhány hetet és máris élvezettel csemegézhetik kedvenc Jókai-, Vivian Fable-, Walt Disney- stb. műveiket. Avagy meghatározott időben közlekedő különbusz-járatok (mint az amerikai sárga autóbuszok az iskolásokat) összegyűjtik az olvasni vágyókat, s hetente két-három ízben beszállítják őket oda, ahol könyv is van, a „felszálló adórendszerrel” meg támogatott helyi önkormányzat pedig téríti nekik az útiköltséget.

Akkor már nem lenne jobb az ellátórendszerek megvalósíthatóságát forszírozni? Egy korszerű, az adatszolgáltatást tényleg lehetővé tévő számítógépes konfiguráció árából vajon hány évig tudnák egy kistelepülésen a könyvbeszerzési hozzájárulást fizetni?

A minap mondja egyik kolléganóm: – Tudod, én egy nyírségi kis faluban nőttem fel. Ha nem lett volna ott a kicsi könyvtár, talán a középiskoláig sem jutok el. Mert az olvasást ott szerettem meg.

Az időeltolódás említésével a fenti eshetőségekre kívántam utalni.

Ki mit tart jelképes összegnek könyvtári alapszolgáltatásokért? Csabay Károly szerint ma az évi 1200 Ft az. Szerintem is. Mivel – könyvtárosként – tudom, mi van a háttérben. (És G-kategóriás vagyok, vezetői pótlékkal.) Talán ha megkérdeznénk Erzsike nénit a 9000 Ft-os özvegnyi nyugdíjával vagy Lajost, a diplomás munkanélkülit, aki harmadik éve „élvezi” ezt a státuszt, s így a szociális ellátásra is csak akkor jogosult, ha 90 napra elmegy a munkaügyi központ által kijelölt bármilyen munkahelyre... Mindketten létező személyek.

Nem tudom Csabay Károly volt-e már jelen lakóterületi ellátást nyújtó önkormányzati fenntartású közművelődési könyvtárban beiratkozási aktuson. S látta-e, milyen metakommunikációs (meg verbális) következménye van annak, ha – teszem azt – az 50 Ft-os beiratkozási díjat 100 Ft-ra emelni kényszerülünk? Mert pillanatnyilag még itt tartunk – mi is, meg az olvasó is.

Csak egy röpke kérdés a 9. válaszhoz, s tényleg „sine ira et studio”. (A jelenlegi második nemzeti könyvtár anyaintézményének egykoron én is diákja voltam, s meg kell valljam, legtöbbször nem ott jutottunk hozzá a szükséges irodalomhoz. A könyv már akkor is kevés volt. Most a gyerekektől értesülök hasonlókról.) Ugye akkor a kötelezpéldány-sor további megkapása nem kritériuma a címnek? (Arra gondolni sem merek, hogy a két dolog összefügghet egymással...) Mellesleg a könyvtár főigazgatója több fórumon meggyőzően, sőt kimerítően kifejtette, milyen feladatokkal és vállalkozásokkal jár az intézmény regionális szerepe.

Végezetül a kérdések és válaszok megközelítésének módszeréről: kiindulva abból, hogy néhány kijelentés értelme gyakran megváltozik, ha más társadalmi helyzetű egyén szájából hangzik el (és miért ne eredményezhetne egy foglalkozási ágon belül is eltérő társadalmi helyzetet a településszerkezet, munkahely, munkakör különbözősége), talán tanácsos lenne a hermeneutikai megközelítésmód alapelveit alkalmazni egymás „szövegeinek” értelmezésekor. Megpróbálni a másik fejével (is) gondolkodni, aztán felállítani az értelmezésre törekvő hipotézist. Mert ahogy a módszer nagymestere, Gadamer mondja: „az interpretáló saját gondolatai is mindig cleve benne vannak a szövegértelem újraélesztésében. Ennyiben az *interpretátor* saját *horizontja* a meghatározó, de ez sem úgy, mint valamiféle saját álláspont, amelyet megőrzünk vagy érvényesítünk, hanem inkább úgy, mint valami vélemény vagy lehetőség, melyet játékba hozunk és kockára teszünk, és segít bennünket, hogy valóban elsajátítsuk azt, amit a szövegben mondanak.” (Gadamer, H. G.: Igazság és módszer. Gondolat, Bp. 1984. 272.p.)

Bizonyára csak saját horizontomnak köszönhető, hogy az én olvasatomban Csabay Károly szövegéből olyasmit vélek kiérezni, ami explicit nincs benn kifejezve. A jövőre vonatkoztatott, esetenként kijelentő *jelen* idejű megfogalmazások olyan jelentéstöbbletet tartalmazó „metaállításokat” munkálnak ki bennem, miszerint a szerző már megvalósított (és csak ilyen formában elképzelhető) tényekről tudósítana. De ez csak egy „játékba hozott lehetőség”.

Amúgy a nyár elején az MKE Hajdú-Bihar Megyei Szervezete is eljuttatta a kérdésekre adott válaszait az illetékesekhez. Véleményünk nem minden ponton egyezett a Csabay Károlyéval. A *modus vivendit* pedig meg kellene találnunk, ha valaha is könyvtári törvényt akarunk.

Kiss Istvánné